Robot İşçiler

Özgür Oktay

24.04.2018

İçindekiler

İşçi mi, Üretim Aracı mı? 3
Yapay Zeka 3
Teknoloji Temelli Ekonomik Balonlar 4
Robotlar Ne İş Yapar? 4
Şantiye Şefi Robotu 6
Luddizm 6
Gig Ekonomi 6
Felakete Doğru 7

Son 2 yıldır robotlar ve yapay zeka medyada, film endüstrisinde, ekonomik ve hatta siyasal tartışmalarda gündem oluyor. Kötümserlerin bir kısmı robotların kendi türlerinin kurtuluşu için insanları öldüreceğini, bir kısmı "robot işçiler" yüzünden işsiz kalan insanların açlığa terk edileceğini, diğer bir kısmı da Elon Musk'ın savunduğu gibi iktidar uğruna yapılan savaş robotlarının dünyayı (eninde sonunda) nükleer felakete sürükleyeceğini söylüyor. Bu senaryolar abartılı olsa da robotların kapitalist sistemin içinde üretildiğini düşündüğümüzde, artık çalışmak zorunda olmayacağımızı söyleyen iyimser senaryoların da gerçekçi olmadığını söyleyebiliriz.

Eğer bir ekonomik balon değilse, sürücüsüz otomobil örneklerinde olduğu gibi gündelik yaşamda karşılaşmaya başladığımız robotların ekonomik yapıları değiştireceğini söyleyebiliriz. Bu değişim, geçmiş örneklerinde olduğu gibi beraberinde sermayenin iktidarında bir kan değişimi ve krizler ile birlikte gelecektir. Ekonomik yapılar değişirken sermaye genişleyecek ve ezilenlerin sömürüsünü artıracaktır. Bu sömürüye karşı direnirken değişimin niteliğini iyi anlamak ve onu sermayenin ilerlemeci anlatımından farklı şekilde ele almak zorundayız.

İşçi mi, Üretim Aracı mı?

"Robot İşçi" terimini kullanan düşüncenin, işçileri köle olarak gördüğü açık. Robot kelimesinin kökü slav dilinde kölelik anlamına gelen "rabota"dır. Yeni nesil robotların kişiliği olan ve sadece kurallara bağlı çalışmayan bir tür yapay zekaya sahip olduğunu, hata yapabileceğini ve bu hataların itaatsizlikle sonuçlanabileceğini söyleyenler, robotları kendi başlarında, onları üretenlerden bağımsız düşünmemizi istiyorlar. Eğer bir robot, benimle aynı işyerindeyse ve işverenin programladığı gibi hareket ediyorsa bir makinedir, yani üretim aracı.

Yapay Zeka

Yapay zekanın geçmişi 1950'lere dayanır. Soğuk savaş döneminde ABD, özellikle Rusça metinlerin ve bilimsel raporların anında ve otomatik çevirilmesi için ciddi yatırımlar yaptı. Chomsky'nin gramer çalışmaları ümit vericiydi ve birçok "çığır açan" yeniliğin "patlamak

üzere" olduğu tahminleri yapılıyordu. 1966'da başarısızlık ve ümitsizlik nedeniyle proje durduruldu.

Pek çok kez devlet ve özel fonları çeken bir heyecan vesilesi olan yapay zeka konusu 80'lerde ses tanıma, 90'larda uzman sistemlerde olduğu gibi gerçekçi olmayan tahminlerin ardından hayal kırıklığı yarattı. Ancak başarısızlığı ilan edilen projelerin bazıları 5-10 yıl sonra farklı araştırmacıların buluşlarıyla yeniden gündeme gelip hayatımıza girdiler. Örneğin 1974'te araştırmalarının 3 milyon dolarlık desteği iptal edildikten yıllar sonra, konuşma tanıma sistemleri 2001'de 4 milyar dolarlık bir pazara ulaştı.

Teknoloji Temelli Ekonomik Balonlar

Kapitalizm ortaya çıktığından beri teknoloji temelli birçok büyük ekonomik balon ortaya çıktı. Bunların ilki olan ve 1846'da İngiltere'de patlayan demiryolu ağı balonundan bu yana teknolojik yenilik, sermayeye inanılmaz kar vaat etmesi nedeniyle birçok ekonomik balon yarattı. 2000'lerin başında, kilometrelerce fiberoptik ağın döşenmesi ve dev ARGE yatırımlarının ardından beklenen internet trafiği oluşmayınca patlayan telekom balonu, gerçek dışı projeler nedeniyle patlayan nokta-com balonu, yarattıkları krizlerin ardından yüz binlerce işçinin kitlesel olarak işten çıkarılmalarına neden oldular. Bugün yapay zekanın ve yeni nesil robotların gördüğü ilginin benzer bir ekonomik balon yaratma potansiyeli var.

Robotlar Ne İş Yapar?

Bir teknoloji danışmanlık şirketinin raporu, 2030 yılına kadar makinelerin 800 milyon işçinin yerini alacağını söylüyor. Robotlar şimdiye kadar endüstri işçilerinin büyük bir kısmının yerini aldı. Önümüzdeki yıllarda robotların yapma olasılığından bahsedilen işlerin başında ise fast-food işçiliği ve kamyon şoförlüğü geliyor.

2014'te ABD'de binlerce fastfood işçisi aşırı düşük ücretlerine karşı protesto eylemleri yaparken, 10 saniyede bir hamburger pişirebilen robotlar ve 2016'ya kadar McDonalds'ın hamburgerleri robotlara yaptıracağı haberleri medyaya servis edildi. Gerçek robotlar ise bugün sadece burger çevirebiliyor, peyniri ve diğer malzemeleri de insanların koymasını

bekliyor. Mutfak yardımcısı olarak pazarlanan ve saatte 150 hamburger çevirebilen bu robotların tanesi 60 bin dolardan satılıyor, yani yerine geçtiği işçinin 4 yıllık maaşı.

Kamyon şoförlerinin yerine geçecek olan robotlar bugün Tesla ve Über gibi şirketlerin otomobillerinde deneme sürüşleri yapıyor. Bu araçların hata durumunda kaza yapmaması için şoför koltuğunda, gerekli gördüğü anda kontrolü eline alması beklenen bir insan oturuyor. Araçların içindeki kameralar ve algılayıcılar deneme sürüşünün her ayrıntısını kaydediyor ve bu kayıtlar robotun geliştirilmesi için kullanılıyor. Sürücüsüz araçlar sektöründe varoluşsal rekabete giren şirketlerin en önemli unsuru, robotların kaç km ve ne kadar farklı koşullarda deneme sürüşü yaptığı. Öyle görünüyor ki bu şirketler daha fazla sürüş yapmak için insan yaşamını tehlikeye atabiliyorlar. Bu şirketler, geçtiğimiz ayda arka arkaya gerçekleşen 2 cinayetin faili durumundalar. Bu cinayetlerin ilkinde karşıdan karşıya geçen bir yaya, ikincisinde sürücü koltuğunda oturan kişi yaşamını yitirdi. Şirketler, insan sürücülerin kaza oranının daha yüksek olduğu gerekçesiyle kendi sistemlerini savunuyorlar. Ancak burada karşılaştırılması gereken bir başka istatistik daha var. Yaya ölümü ya da yaralanması ile sonuçlanan kazalara bakıldığında bu iki kazanın sürüş süresine oranı, insan sürücülerinkinin iki katı.

Çoğumuz için robotlar şimdiye kadar sadece telefonun ya da klavyenin öbür ucundaydı. Artık çalıştığımız restoranda ya da bindiğimiz otobüste yanımızda olacaklar. İşi öğrenmeleri uzunca bir zaman alacak ve bu süreçte bizim için tehlikeli olabilirler. Robot eğitmenliği iş cinayeti oranı yüksek bir meslek haline gelebilir. Kapitalizm nasıl gökdelenleri daha hızlı bitirmek için her yıl binlerce işçiyi katlediyorsa, robotları hızlı geliştirmek için erkenden piyasaya sürerek hepimizin yaşamlarını tehlikeye atacaktır.

Medyanın haber verdiği yeni robotlar genellikle imalat endüstrisindeki eski benzerleri gibi, çalışma koşulları en kötü olan işlerde insanların yerine geçiyor. Bu özellikleriyle yaşamı kolaylaştıracaklarını düşünüyoruz. Ancak dijital dünyanın çalışma şekline baktığımızda robotların farklı bir konumda daha uzmanlaştıklarını görebiliriz. Özellikle yeni nesil robotları geliştiren bilişim endüstrisinde robotlar planlama ve kontrol işlerini yapıyorlar.

Şantiye Şefi Robotu

Günümüzde yapay zeka, sahne arkasında birçok planlama, koordinasyon ve kontrol işini yapıyor. Farklı bir ülkedeki bir mühendisin, sahada robotların çektiği kamera görüntüleri ve yaptıkları ölçümleri kullanarak bir tasarım yapması, daha sonra bir robot müfettişin bu tasarımı planlayıp bize ne iş yapacağımızı söyleyeceği ve kontrol edeceği günler çok uzak olmayabilir. Şef robot, hem yüksek ücretli bir işçinin yerini alacağı için hem de patronun belirleyeceği kurallara harfiyen uyacağı için tercih edilecektir.

Bu tip robotların başka bir etkisi ise sınıfların arasına mesafe koymaktır. Yeni ekonomi ile artan sömürü, sınıflar arası gelir farklılığını artıracak ve bu mesafeyi önemli hale getirecektir.

Şef robota laf anlatmak ise biz işçilere düşecektir. Bugün robotların duygularından ve kişiliklerinden bahseden yazılar, dizi filmler var. Yarın işçilerden biri yevmiyesini vermeyen robotu tartakladığında, onu türcülükle suçlayan densiz bir liberal çıkabilir.

Luddizm

Kapitalizmin kullandığı bilişim sistemlerine yapılan siber saldırılar ve bu saldırıların tahribatı gün geçtikçe artıyor. Yeni teknoloji robotların, sadece yeni olması nedeniyle bile zafiyetleri olacağı çok açık. Özellikle erken aşamalarda sömürüye karşı direnenler, 19.yy başlarındaki Makine Kırıcılar (Luddistler) gibi yöntemleri etkin bir şekilde kullanabilirler. İşçilerin programladığı robot artık bir üretim aracı değildir.

Ancak robotların arasında savaş robotlarının da olabileceğini düşündüğümüzde, ilerleyen zamanda onları ele geçirmenin fabrikadaki makinelerin üzerine oturmak kadar kolay olmayacağı açıktır. Üstelik robotların gelmesiyle yükselecek olan çalışma biçimi, her işçinin sistemde tek başına olduğu gig ekonomi olacaktır.

Gig Ekonomi

Geçici, güvencesiz ve mekandan bağımsız işlerin büyük bir veri merkezi tarafından yönetildiği "gig ekonomi"yi yaşadığımız şehirlerde, cep telefonu uygulamasıyla çağırdığımız taksilerden biliyoruz. Bugün gig eko-

nomi, tamircileri, boyacıları, çocuk bakıcılarını, sosyal medyacıları, grafik tasarımcıları, yazılımcıları ve müzisyenleri de kapsıyor. Henüz sınırlı bir nüfusu içine alan gig ekonomi, robotların gelmesiyle genişleyerek egemen ekonomi biçimi haline gelebilir. Hem tüketiciye esneklik sunması, hem de maliyet avantajı özellikleriyle tüketimi artırarak sermayenin genişlemesine olanak sağlayacağı için, teknik olanaklar açıldıkça gig ekonomi yaygınlaşacaktır.

Egemen kültürün içinde gig ekonominin sunuluş şekli, bağımsız çalışma, kendi patronu olma, sadece gerektiğinde çalışma gibi geleneksel çalışmanın öldürücü monotonluğuna karşıt olan özelliklerini ön plana çıkarırken, sömürüyü ve örgütsüzlüğü artıracağı gerçeğini gizlemekte. Örneğin, nüfusun %22'sinin dijital platformlarda iş aradığı Almanya'da son 10 yılda düşük ücretlilerin toplam çalışanlara oranı artarken, çalışan ve yoksulluk riski olanların sayısı 2 katına çıktı.

Felakete Doğru

Yeni nesil robotlar, 2008'de girdiği krizi hala aşamamış olan kapitalizmin bir update'i olabilir. Bu update henüz yapılmadı, yüklenmesi sürüyor. Kapitalizmin robot şefleri ve gig ekonomisi ile birlikte gelen yeni sürümü, Elon Musk'un senaryosuna yol açar mı bilemeyiz; ama sömürüyü ve katliamları artırarak ezilenler için kapitalizm felaketini sürdüreceği kesin.

Anarşist Kütüphane

Özgür Oktay
Robot İşçiler
24.04.2018

Anarşist Ekonomi Tartışmaları - 31, Meydan Gazetesi

tr.anarchistlibraries.net